

Paul Tarnow Heinrich Vulpius

Disputatio altera De Ministrorum Verbi Divini Officio, In Qua De Legitima Sacramentorum Administrandorum Ratione, Et Quaestionibus Eodem Pertinentibus Agitur

Rostochii: Pedanus, 1618

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn737584025>

Druck Freier Zugang

Test. v. Michael

P. Tarnovius.

R. U. theol. 1618.

Disputatio altera
DE
MINISTRORUM
VERBI DIVINI OFFICIO,
IN QUA DE LEGITIMA SACRAMENTORUM ADMINISTRANDORUM
RATIONE, ET QUÆSTIONIBUS EODEM
PERTINENTIBUS AGITUR.

*Ad cuius theses in ordinaria & anniver-
saria synodo placidè examinandas,*

AUXILIANTE DEO TRINUNO,
SUB PRÆSIDIO

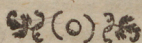
PAULI TARNOVII

S. S. Theologiæ D. & Professoris,

Respondebit publicè

M. HENRICUS VULPIUS Lemgovia-Westph.
S. S. Theologiæ Studiosus.

In auditorio majori, a. d. XII. Kal. Iulij.

ROSTOCHII

Typis excrispfit Joachimus Pedanus,

ANNO M. DC. XVIII.

Ux sint præcipuæ partes officij ministrorum, verbi divini, in quibus ut fideles sint requiruntur, 1. Cor. 4. v. 1. 2. explicatum est superiori disputatione, nimirum prædicatio verbi & Sacramentorum administratio: de quarum priori cum ipidem egerimus, restat nunc ut de posteriori agamus. Duo verò cum sint Sacramenta,

N. Testamenti, totidem erunt nostræ tractationis membra: I. De baptismo: II. De cœna: in utroq; quæstiones practicas, quarum cognitio in ministerio jam versantibus, vel ad illud se præparantibus, in primis necessaria est, solummodo attingemus, theoreticis ad alias oportunitates occasiones rejectis.

I.
DE BAPTISMO.

THESIS I.

DE priori sacramento, quod est baptisimus, acturi, quæstiones tractandas in quinque classes digeremus: in quarum 1. agatur de baptizantibus: 2. de baptizandis: 3. de substantialibus baptisimi ritibus divinitus mandatis: 4. de accidentalibus humana auctoritate & pio consilio introductis reverentiq; 5. de circumstantiis.

2. De BAPTIZANTIBUS sit 1. Q. Quo modo pastor baptizaturus partim ipse affectus esse, partim circumstantes alios affectos reddere debeat? Resp. D. Luth. in præfat. libri de ratione baptizandi, (qui Catechismo minori conjugui solet, & exstat aliàs T. 2. germ. Ien. fol. 237. b. & seqq.) pastorem corpore sobrium, animo pium, sedatum, gravem & probum requirit, qui munere suo in administratione baptisimi recte fungi omni studio & conatu enitatur, vitatis omnibus, quibus sacrosanctum sacramentum irreverenter tractari, & Deus contumelia affici videatur. Circumstantes verò cum testes baptisimi, tum alios serè considerare vult & miseriam infantis ad baptismum apportati, & beneficium, cuius sit per ejus administrationem particeps: ideoq; non intentos esse in ceremonias ab hominibus administrationi additas, sed in piam ex fide devotionem & precationem, qua infanti baptizando succurrant, utrumq; igitur ut fiat, pastori opera sedulo adhibenda est.

3. Argumenta pro hac sententia, quam apud neminem pium in dubio esse
confidimus, quia super vacante putamus, non operose congerenda existimavimus:
si quis illa requirat, eum remittimus ad considerandum partim dignitatem sa-
cramentorum, quae non nisi reverenter, devotè & religiosè tractanda omnes
pji non inuiti largientur: partim requisita omnium pastorum, inter quae non
postremum est, ut sit typus fidelium in sermone, in conversatione, in dilectio-
ne, in spiritu, in castitate, 1. Tim. 4. 12. partim praxin & constitutiones Eccle-
siasticas, (vide Agenda Megapolensia, fol. 205. b. Saxoniae inferioris
fol. 166. Stiriae à D. Chytræo conscripta & edita fol. 193.)

4. II. Q. An laico liceat in casu necessitatis baptizare? Resp.
Nos affirmamus, negant Calviniani: (vide Calvin. lib. 4. instit. cap. 15.
§. 20. Epist. 51. 229. 278. 326. Volum. tractatum theolog. pag 349.
Bezam parte 2. quaest. & respons. quaest. 140. parte 2. resp. ad Coll.
Mompelg. pag. 137. Epist. 12. & alios.)

5. Laicum hic intelligimus, ex Pontificiorum loquendi consuetudine, ho-
minem privatum, clerico sive ministro Evangelij contradistinctum: tam
masculum quam feminam:

Casus necessitatis
qualis.

6. Casus necessitatis appellatur ejusmodi casus, quando infans recens
natus ita infirmus esse apparet, ut sine baptismo videatur moriturus, si vel accer-
satur minister ecclesiae, vel in templum & in caeterum ecclesiae infans deferatur:
ideoque alterutrum sit faciendum, nimirum, vel ei moribando conferendum à
privato baptismum, vel permittendum, ut sine eo decedat, quia ministri publici
opera ordinaria in ecclesia expectari ne quia.

Aspersio aquae & pro-
nunciatio formulae
baptizantium, sunt
substantiales baptismi
partes.

7. Baptizandi verbo intelligimus duo: aspersiorem aquae & pronuncia-
tionem solennis formulae baptizantium: Ego baptizo te in nomine Patris, filij,
& Sp. Sancti: quae sunt substantiales partes baptismi: reliqua omnia, exor-
cismus, lectio verbi divini, ceremoniae, interrogationes & preces sunt accessoriae
& accidentales. quibus tamen in casu necessitatis dicitur adungi solent, nimirum
brevis precatio, qualis est oratio Dominica, & testes ad minimum duo, qui unè
precentur & de baptismo testimonium ferant coram pastore. (vide Agenda
Megapolensia p. 212. & seq. Saxoniae inferioris p. 172. a & seqq.
Stiriae à D. Chytræo conscripta, p. 202. a.)

8. Argumentum nostrum praecipuum est unicum, idque tale: Eorum est
baptizare, quorum est docere. Matth. 28. v. 19. Laicorum est docere in casu
necessitatis, ut de multis mulieribus constat, de Debra, Iudicum 4. v. 4. Hul-
da 2. Reg. 22. v. 14. Priscilla, Act. 18. v. 27. & alijs. E. eorum etiam est in
eodem casu baptizare.

Addi

9. Addi alterum, idq; secundarium, potest, ex praxi ecclesiæ primitivæ, in cuius serè exordio usu receptum fuit, ut in periculo mortis laici baptizarent, si minister in tempore non adesset, ut his ipsis verbis fatetur Calvinus l. 4. c. 15. §. 20.

10. Porro quid cum infantibus ita baptizatis agendum sit, docet Luthervus T. 8. Ienenfi germ. fol. 50. b. & seq. ubi tradit, eos esse deferendos ad locum congregationis ecclesiæ publicam, non ut denud baptizentur, multò minus ut exorciscentur: sed ut primum inquiratur ex eo, qui baptizavit, & qui baptizanti adsuerunt, idq; præsensibus parrinis, an verè sit baptizatus infans: quod si factum deprehenderit pastor, eundem baptismum deinde suo suffragio comprobabit, & de eo contestando parrinos commonesfaciet. deinde recitatione symboli apostolici, & historia de adductis ad Christum infantibus ex Evangelio Marci, orationis Dominicæ & precationis ultimæ ex libello D. Lutheri de baptismo, confirmabit. Quod si non certò deprehendet esse verè baptizatum, ipse eum casuagorice baptizabit, non autem conditionaliter. (vide ibidem Lutherum, & agenda Megapolensia, Saxonica & Siiriaca, locis paulò ante allegatis.)

ii. III. Q. An hæretici verum baptismum administrent?

Resp. per dist. duplicem: unam hærescos, alteram subjecti, in quo heret. hæresis enim alia impingit in substantialia baptismi, ut Antitrinitariorum, Arianorum, Photinianorum, Macedonianorum, Manichæorum, Valentianorum, & similia abnegantium & blaspheantium trinitatem, in cuius nomine dandus est baptismus: alia finem & effectum baptismi, ut Calvinianorum: alia præter hunc de sine & effectu baptismi errorem, ejusdem ceremoniis humanas traditiones adiungit, ut Pontificiorum: ex his posteriores, quia verum baptismum in substantialibus non mutant, legitime baptizare possunt: priores verò tum demum, si error & hæresis privatim occultè à ministro tantum aut paucis foveatur: quod si palam & publicè grassetur, & totam ecclesiam occupet, nequaquam verum & legitimum baptismum ejus minister administrare potest.

12. Argumentum, quo hæc sententia nostramitur, est tale: Qualis est fides ecclesiæ, de hujus articuli substantialibus, talis quoq; est baptismus: ut patet ex institutione, Matth. 28. v. 19. & ex Basilij epist. 78. Δεί, inquit, ημῶς βαπτίζεσθαι μὴ, ὡς περὶ ἁγορῶν: πρὸς τὸ ἵ, ὡς βαπτίζομεθα: δοξάζειν ἵ, ὡς πιστεύομεν, πιστεῖν καὶ οὐδὲν καὶ ἄλλο πρὸς ἡμᾶς. At fides ecclesiarum hæreticarum illarum, de quibus dictum, non est in substantialibus vera. E. nec baptismus.

13. Eadem argumentatio valet in contrarium de ecclesia orthodoxa &

ministro heretico. baptisimus enim est bonum ecclesie, non ministri. hic igitur, quantumvis infidelis & hereticus, dat quod est orthodoxe matris ecclesie publicum & commune, non quod suum est privatam & singulare.

14. IV. Q. An quia verum baptismum administrant Papistæ & Calviniani, liceat ad hos vel illos deferre infantes baptizandos? Resp. per distinctionem libertatis concessæ deferendi eos aliud, vel necessitatis impositæ. in priori casu partim nostræ confessionis necessariò testificanda, partim scandali apud infirmos vitandi causa illicitum esse censemus: in posteriori, licitum: ita tamen, ut succrescentes moneamus diligenter de erroribus eorundem fugiendis, in quorum ecclesia baptizatus est infans. quo nomine etiam consultus est planè secedere ex ijs locis, & in alia puriora migrare, quàm in istis inquinatis cum periculo suo & suorum commorari. (NB. CALVINUS in hujus quæstionis altera parte sibi non constat: vide epist. 103. ubi scribit: Baptismus Papistarum, utcumq; mille ludibrijs scateat, efficaciam suam retinet. Epist. autem 374. ait: Satis est notum vobis, quàm foedis & detestandis superstitionibus, adeoq; meris Sathanae ludicris, foedatus sit baptisimus in Papatu: ut quisquis offert illic infantem polluat ipsum quantum in ipso est, non autem benedictionem Domini ipsi procuret. PETRUS MARTYR, ejus de hac quæstione consilium, uti & Philippi & Buceri, exstat in volumine tractatum theologorum Calvini, fol. 521. & seqq. nobiscum in hac quæstione facit: idem tamen MARTYR T. 3. L. C. fol. 155. multis argumentis ostendere & probare contendit, Non licere hominibus Evangelicis, qui à nobis Calviniani vocantur, baptismum à Lutheranis accipere, Eorum præcipua sunt petita ex dissidio, eoq; non levi, nostræ & Calvinianorum fidei: cum quo D. PAREUS in Irenico c. 13. malè consentit, qui in uno tantum doctrinæ capite, eoq; fundamentum directè non concernente, dissentire nos asserit.)

15. De BAPTIZANDIS sit 1. Q. An legitimè & in ecclesia edici partus, sed monstruosi sint baptizandi? Resp. per distinctionem inter monstra proprie & exquisitè sic dicta, in quibus ne quidem exterior species & forma hominis apparet, & inter alia abusive & Latè ita appellata, in quibus aliqua membri cujusdam deformitas, quæ tamen non planè recedat à forma humana. priora non esse baptizanda cum Dn. D. Luthero & alijs statuimus, posteriora vero baptizari debent.

2. Q. An

16. II. Q. An illegitimè nati infantes, qui spurij & nothi vuk-
gò vocantur, sint baptizandi? Resp. affirmamus: negavit simpliciter
Knoxus Scotus: vide epist. Calvini 283: secundum quid, ministri Heidelber-
genses, ut eorum mentem explicat Zanchius lib. 1. epist. pag. 192. nimirum si
parentes adhuc sint impœnitentes, qui spondere pro pia infantum educatione
non possint.

17. Sententiæ nostræ favet, I. Dei iudicium apud Ezech. 18. v. 20. II. scri-
pturæ nuppiam interdicens auctoritas. III. Consensus partim veterum, de
quibus unius August. testimonium ex epist. 75. sufficiat, partim recentium,
sive nostrorum, ex quibus vide Hunnium lib. de sacram. cap. 11. de personis
baptizandis, pag. 199. sive adversariorum, ex quibus duos tantum allegabimus,
Zanchiam in volumine tractatum theolog. p. 676. Perkinsum, lib. 2. de
casibus conscientie cap. 9. pag. 307.

18. III. Q. An exposititijs dandus sit baptismus, etiamsi schedu-
la affixa istum infantem expositum jam baptizatum esse indicet?
Resp. affirmamus.

19. Ratio huius assertiois desumi potest partim ex doctrina de necessitate,
sive & effectu baptismi: partim ex ejus administrandi modo in præsentia ali-
quot testium sive patrinoꝝ, ut de eo baptizatus certior fieri possit quovis
tempore vel ex huius, vel ex ecclesiæ testimonio: (ad quem usum baptizatorum
nomina peculiari libro inscribi utile est) partim deniq; ex mandato cum gene-
rali de procuranda juvandaq; aliorum salute, Col. 3. 16. partim peculiari de
infantibus ad Christum adducendis, Matth. 19. v. 14. Marci 10. v. 14. Luc. 18. v. 16.

20. IV. Q. An excommunicatorum liberi sint ad baptismum
admittendi? Resp. nos affirmamus: Calvinianorum quidam simpliciter
negant, quod de Knoxo constat ex epist. 183. Calvini, de Neocomensibus
ex epist. 9. Beza: quidam eorum distinguunt partim inter excommunicatos,
quorum nonnulli prorsus desiciunt ab ecclesiâ, ut apostata, nonnulli ex parte
tantum, ut flagitiosi vita & moribus: horum liberos esse baptizandos volunt,
modo idoneus sponsor de sancta eorum educatione intervenias, non illorum:
(vide Beza epist. 10.) partim inter tempora ecclesiæ, quod facit Cal-
vinus epist. 285. qui in renascente (hoc est, è Papatu emergente) ecclesiâ
hanc lenitatem erga excommunicatorum liberos concedit, in consuetâ & adul-
ta rigorem majorem requirit, & ipsos parentes sponsores primos intervenire
debere asserit. De apostatarum sobole ibidem dissentit à Beza, quam ex san-
ctis & pijs atavis progenitam, quamvis apostata fuerint avi & parentes, ad
ecclesiâ

ecclesia tamen corpus pertinere, sibi minimè dubium esse scribit. Confer epist. 149. ubi ad iam non audiendam esse ait de baptismo neptis, quod filiam claudendo extra ecclesiam, se privasse ait jure sponsionis, imò, quantum in se fuit, abdicasse à piorum communione.

21. V. Q. An hæreticorum infantes sint baptizandi? Resp. per distinctionem hæreseos, quæ est aut de ipsis baptisimi substantialibus, aut non substantialibus. qui posteriori genere hæreseos infecti sunt, eorum liberis baptismus est impertiendus, non qui priori. Calviniani dissentiunt, vide Calvinii epist. 149. Bezzæ quæst. parte 2. quæst. 134.

22. Rationem nostræ assertionis hanc asserimus: Omni in ecclesia nato infanti baptismus est impertiendus. Hæreticorum baptisimi substantialia retinentium infantes sunt in ecclesia nati. ubicunq; enim verus baptismus est, ibi etiam est ecclesia, ut habet vulgatus canon. E. isdem baptismus est impertiendus.

23. VI. Q. Numquid infidelium & extra ecclesiam versantium, v. g. Judæorum, Turcarum, Ethnicorum, liberi sint baptizandi? Resp. per dist. Liberi infidelium, quatenus & quamdiu parentes sunt infideles, & ipsi manent sub potestate eorum, sunt alieni à testamenti promissionum, ut loquitur apostolus, Eph. 2. v. 12. ideoq; sunt eatenus & tamdiu exclusi à signo & sigillo promissionum earundem. Contraria verò ipsorum est ratio, si vel parentum uterq; vel alteruter à paganismo ad Christianismum conversus baptismum accipiat, Act. 16. v. 15. 33. c. 18. v. 1. 1. Cor. 1. v. 16. c. 7. v. 14. vel ipsi in potestatem & familiam Christianorum ita veniant, ut non alios habeant dominos, nutritores & tanquam parentes, quàm ipsos Christianos. in quo posteriori casu eis assentimur, qui primùm adolescere & Catechumenos fieri oportere, & tum demum, postquam amplexi fuerint Christianam religionem, baptizari debere statuunt.

24. VII. Q. An nondum editi infantes ex utero matris, (h. e. in eo adhuc vel toti vel ex parte existentes) sint baptizandi? Resp. negativus. nemo enim renascitur, nisi primùm nascatur, ut ex Ioh. 3. v. 5. rectè colligit Augustinus epist. 57. ad Dardanum: vide etiam Gratianum dist. 4. de consecrat. c. Qui in maternis: Luth. T. 8. Ienens. germ. fol. 50. a.

25. Thomas parte 3. summe, q. 68. in probl. 12. ad 4. obj. statuit, expectandam esse totalem egressionem: si tamen mortis periculum imminet, & caput primùm egrediatur, debere illud baptizari, quia in eo fundantur omnes sensus: imò videri idem faciendum, quacunq; alia parte egrediente, & periculo mortis imminente: sed tamen si post integrè egrediatur infans, esse in posteriori casu

casu conditionalem baptismum adhibendum, sub hac forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo: (quem baptismum D. Lutherus dicit esse intolerabilem abusum sacrosancti baptismi, qui incertos reddat, uter an neuter sit verus, T. 8. germ. len. fol. 51. cui contradicunt Pontificij, qui etiam nunc istum baptismum conditionalem approbant: vide Catechismum Romanum parte 2. c. 2. de baptismo. §. 42. 43.) non autem in priori, ubi caput fuit baptizatum.

26. De baptismi SUBSTANTIALIBUS sic I. Q. An loco aquæ alium liquorem in baptismi administratione adhibere liceat? Resp. affirmat Beza epist. 2: nos negamus.

27. Argumenta pro nostra sententia, partim ex institutione, & praxi ecclesie orthodoxe eam observantis, vide Ioh. 3. v. 5. Matth. 3. v. 6. 7. 11. 16. cap. 4. 16. Marci 1. v. 5. Lucae. 3. v. 11. Ioh. 1. v. 33. 6. 3. v. 23. Act. 2. v. 47. c. 8. v. 38. c. 10. v. 47. partim ex incommodis contrariæ opinionis, quæ tollit cum substantiam baptismi, tum fructum & consolationem omnem ex eo petendam. ubi enim non sunt essentialia baptismi, ibi non est salva ejus substantia, nec ulla divina effectus spiritualis promissio.

28. II. Q. An solennem baptismi formulam, Ego baptizo te in nomine Patris & filij & Sp. Sancti, mutare liceat? Resp. affirmare id videtur Bernhardus epist. 340. secundum quid, non simpliciter, ubi interrogatus, an puer in periculo mortis à laico non tenente communem verborum formulam, sed dicente, Baptizo te in nomine Dei & sanctæ & veræ crucis, rectè esset baptizatus, an verò magis sive ulterius esset baptizandus, si viveret; respondit, se putare eum verè baptizatum esse: non tamen alijs licere hanc formulam imitari: nos quidem posterius concedimus, prius autem negamus.

29. Argumenta ex iisdem sedibus depromimus, ex quibus in præcedenti questione sumpsimus. institutio enim baptismi præcisè hanc formulam præscribit, & mutatio qualibet non tantum veritatem sacramenti violat, sed etiam, præter scandalum, quod parit, omnem consolationem de fructu tollit.

30. III. Q. Sufficit ne aspersio aquæ in baptismi administratione, an verò necessaria est immersio? & Numquid una sive aspersio sive immersio, an verò terna requiritur? Resp. utrumq; modum, sive una sive terna vice fiat, liberum esse statuimus, ita tamen ut alterutrum receptum nemini mutare, scandali vitandi causa, pudeamus.

31. Argumenta pro aspersione libertate sumimus, 1. ex interpretatione apostoli, qui baptismum vocat lavacrum, Eph. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5. ad lavacrum autem cum non minus idonea sit aspersio, quàm immersio, utrumq; liberam & licitam

licitam esse colligimus. 2. ex praxi ecclesie primitivæ: Matth. 3. v. 5. Act. 2. v. 41. ubi cum multi, videlicet adulti, baptizati fuerunt, quos, si immergendi fuissent, denu-
dari oportuisset, id quod indecorum fuisse ait Beza apud Hellepæum, pag. 249: non improbable est, asperionem tum fuisse in usu. 3. ex significatione & usu
vocabuli βαπτίζω, quod cum ex consequenti significat lavare, ut agnoscit
Beza parte 2. quest. 88 & ex eodem Hellepæus pag. 87. lotio autem non modò
fit immersione, sed etiam asperione & affusione, ut constat tam ex quotidiana
consuetudine, quàm ex scripturæ usu in hac voce, Marci. 7. v. 3. 4. Luc. 11.
v. 38. 39. tum etiam ratione suæ originis: βαπτίζω enim, ex quo descendit
βαπτίζω, non tantum significat immergo, sed etiam aspergo, fatentibus
adversarijs, Beza in Marci c. 7. v. 3. Act. 19. v. 3. Martyre L. C. classe 4.
loco 11. §. 11. Zanchio in expl. secundi præcepti, pag. 451. Keck. in syst.
theol. p. 452. at βαπτίζω est à βαπτίζω, ut ibidem asserit Keckermannus,
& aliàs notum est. E. vi originis suæ utrumq; significat.

32. De baptismi ACCIDENTALIBUS ceremonijs sit I. Q. Num-
quid exorcismus in gratiam ullius hominis omitti queat à mini-
stro baptismum administrante? Resp. negamus.

33. Fundamenta nostræ sententiæ ut tanto melius expendi queant, ter-
minis questionis propositæ explicari opus erit. Subjectum est minister, ita
ἑξουχὴν dictus, quem aliàs ministrum verbi, aut Dei, aut ecclesie appel-
lare solemus: Prædicatum est, omittere posse exorcismum: de quo duo ex-
plicanda sunt: 1. quid sit exorcismus. 2. quid per possibilitatem omissionis intelli-
gamus.

34. Exorcismi nomine ceremoniam humanam præcæ ecclesie, & per
se liberam intelligimus, qua, sub forma adjurationis, Diabolo mandatur, ut ab
infante baptizando spiritaliter obfesso exeat: quo tum partim miseria hominis
baptizandi ex peccato originali, partim efficacia ministerij & baptismi propo-
nitur, & adstantes ad ardentius orandum, atq; ad officium, quod præstant,
cum majori devotione peragendum incitantur.

35. Possibilitatem omissionis intelligimus non de facto, quod est
extra controversiam, sed de jure, de quo quaeritur, An liceat, salvo officio &
sine lesione conscientie, illum ritum omittere.

36. Determinatio quadam prædicati additur, quæ causam omissionis
impulsivam & finalem indicat: illa est mandatum, hæc gratia & favor ho-
minis, cui minister in rebus alijs parere aut gratificari possit & merito debeat.

ARGU-

37. Argumenta pro nostra sententia afferimus duor. Fidelis ministri vera ecclesie est servare omnia ejus præscripta sive constitutiones. Omittere aliquam ceremoniam præscriptam, qualis est exorcismus, inscia & nolente ecclesia, non est servare omnia ejus præscripta & constitutiones. E. hoc non est fidelis ministri vera ecclesie. 2. Ille habet jus & potestatem omittendi atq; abrogandi ceremonias, qui habet jus & potestatem easdem ordinandi & constituendi. Minister, sive solus, sive cum uno alterove homine, non habet jus & potestatem constituendi. E. nec omittendi & abrogandi.

38. Ex abundantia addimus judicia adversariorum de similibus. Calvinus epist. 51. *Ex modo fieri* (coenæ administrationem: eadem autem baptismi ratio est) quo princeps jubet, quid aliud foret, quam subjicere uniuscujusq; libidini publicum ecclesie ordinem? Beza epist. 8. Deniq; quo tandem jure, sive Dei verbum, sive veteres omnes canones spectes, vel civili magistratui per se liceat constituere jam ecclesijs novos aliquos ritus superinducere, aut veteres abrogare, vel episcopis absq; presbyterij sui judicio ac voluntate quicquam novi ordinare fas sit, ego quidem nondum didici. Junius lib. 3. Ecclesiastici cap. 5. pag. 204. Ex his omnino conficitur, quicumq; autores sunt Magistratibus, ut de personis, rebus, aut ceremonijs ecclesie constituant arbitrata suo, & pro imperio mutent, eos neq; magistratibus, neq; ecclesijs bene consultum velle. Zanchius lib. 1. epist. pag. 228. de fractione panis, invita & reclamante majori ecclesie parte, non introducenda ostendit, quomodo in abrogandis veteribus & ordinandis novis ritibus sit procedendum, ut omnia fiant ad ædificationem ecclesie.

39. II. Q. Numquid abrenuntiatio Sathanæ & operum ejus: item fidei professio in baptismo infantum retinenda? Resp. nos affirmamus: Calviniani negant. (vide Bezam parte 2. quæst. & resp. quæst. 129. epist. 8. pag. 74. & seq. epist. 12. pag. 99. & seq. Helopæum de sacramentis, art. 2. cap. 1. pag. 96. Danæum *Illoges* Christ. lib. 3. c. 38. Zepperum de politia eccles. lib. 1. c. 12. pag. 121. item de sacramentis lib. 3. cap. 16. pag. 359.)

40. Argumenta nostra partim sunt communia ex loco de potestate ecclesie in ceremonijs instituendis, retinendisq;: item de libertate ejusdem in rebus adiaphoris: partim propria, quæ sumuntur cum ex sine, qui est repetere & applicare infantibus testimonium Christi, Matth. 18. v. 6. (vide August. T. 7. lib. 1. de peccat. meritis, cap. 19. & 25. qui allegatur de consecrat. dist. 4. c. parvuli: Lombard. lib. 4. sent. dist. 6. §. 3. Luth. T. 2. lat. Jenensii, fol. 569. b.) tum ex incommotis contrarij. ita enim in dubium vocatur

catur veritas baptismi antehac administrati, cuius pars aliqua fuerit falsa, & consolatio de fide infantum periclitabitur.

41. III. Q. Crucis signatio in fronte & in pectore infantis baptizandi numquid adhibenda, an verò ut superstitio execrabilis, vel certè huic aditam patefaciens, omittenda? Resp. nos prius, Calvinianorum quidam posterius statuunt. (vide Bezam epist. 8. pag. 75. epist. 12. pag. 99. Hellopæum de sacramentis pag. 29. Confer Zepperum de sacram. lib. 3. cap. 16. p. 357. item de polit. ecclesiast. lib. 1. cap. 12. pag. 125. & seq.)

42. Argumenta pro nostra sententia præter communia de natura & usu ceremoniarum, de potestate ecclesiæ in eis ordinandis, afferri possunt duo: 1. ex testimonio & consuetudine veteris ecclesiæ, quæ hac ceremonia in baptismo usa fuit (vide Pamelij notas in epist. 56. Cypriani, fol. 157. & seq. Bell. l. 2. de triumphante ecclesiâ, cap. 29. & lib. de bapt. cap. 25. Bezam in Hellopei libro de sacram. pag. 92. Martyrem T. r. L. C. classe 2. loco 5. §. 20. Zanchium in secundo præcepto, pag. 366.) 2. à testimonio & iudicio Francisci Iunij de hoc ipso ritu, ex nota 19. in lib. 2. septimæ contro. T. 1. Bellarmini c. 29. Aliud est, inquit, res tota, (baptismus) quam sanctè credimus à Christo præscriptam, aliud ritus ab hominibus institutus: quem tantisper ferre in ecclesiâ possumus, dum est cum re conjunctus, & non aduersatur veritati Dei, simplicitati fidei, & communi adificationi nostræ.

43. IV. Q. An diversæ religionis fidei iussores in baptismo eligendi, elective admittendi? R. utrumq; negamus: in posteriore tamen cautionem quandam prudenter adhiberi posse censemus. privatim enim admoneri possunt inuicem sponsores, non publicè cum contumelia rejiciendi. (vide Agenda Saxonix inferioris, pag. 165. a. Megapolensia, pag. 220. b.) imo ne quid tale necesse sit, præcaueri potest indicando pastori, qui ad hoc officium invitandi sint. (vide ibidem.)

44. Argumenta pro nostra sententia afferimus duo: Prius: Illi sunt fidei iussores eligendi, elective ad baptismum admittendi, qui officio suo rectè fungi possunt. At hoc rectè fungi nequeunt diversæ religionis homines. E. nec ydem eligendi fidei iussores: elective ad baptismum admittendi. Assumptionis probatio peti potest ex ijs, quæ ex praxi ecclesiarum nostrarum, sunt officij fidei iussorum: nempe precibus Deo infantem baptizandum commendare: stipulari & respondere pro eo in baptismo: testari de invitatione & stipulatione, atq; succrescentem, ubi opus est, de eadem communesacere: quæ ab heterodoxis præstari posse

posse negamus, & quamvis primo contradixerint Calviniani, in secundo & tertio faciliores erunt, si sibi constare nec retractare volent, de quibus in hac classe quæst. 2. diximus. (Confer dicta ad finem quæst. 4. in classe 1.)

45. Posteriorius, ex constitutione ecclesiastica interdiciente huius perversitati, & ex auctoritate doctorum non solum nostræ confessionis (vide Agenda Megapolensia pag. 220. D. Lutherum. T. 2. Jenensi germ. fol. 227. Chytræum de baptismo, pag. 104. Hunnium, de sacramentis c. 13. pag. 300.) sed etiam adversariorum. (vide Calvini epist. 149. 258. 302. & 381: in quarum prima & tertia docet, non posse nisi ἐμὸς ἕνθεος adhiberi: in secunda, non licere orthodoxo pro papista spondere: in quarta, non licere extraneum admittere.)

46. Colophonis loco adijcimus, ex dictis patere, abusum huius ritus & consuetudinis fideiussorum adhibendorum esse intolerabilem, si alio sine præcipue rogentur, nempe vel gratiæ & favoris, vel dignitatis ex magnatum testimonio, vel utilitatis & commodi alicujus: quod spectare eos tantum, qui plures tribus, contra expressum constitutionis ecclesiasticæ interdictum (vide Agenda Megapolensia, pag. 220. Saxonica pag. 165. b.) in vitant, in propatulo est.

47. De baptismi CIRCUMSTANTIIS duabus præcipuis toridem occurrunt quæstiones: I. Q. Sitne quodvis tempus administrando baptismo idoneum censendum? Resp. nos affirmamus: negant Papistæ & Calvinistæ: hi stricte & simpliciter, illi secundum quid, & non ita rigide.

48. Sententia utrorumque, ut rectius intelligatur, sciendum est, Papistas (ut apparet & Bell. lib. de bapt. cap. 26.) etsi quovis tempore baptismum dari posse concedant, si necessitas urgeat: tamen antiquam & universalem ecclesiæ consuetudinem, quemadmodum loquuntur, probant, ut solum in sabbatis Paschæ & Pentecostes ordinariè baptizetur: de qua Sirij, Leonis I. & Gelasij epistolas ex decretalibus Iesuita allegat. Sed licet hoc fundamentum sue opinionis ponant, praxis tamen in ecclesijs Papisticis jam ab aliquot seculis est in contrarium. (vide Catechismum Romanum parte 2. c. 2. §. 1. & 28.)

49. Calviniani cum eundem locum & verbi & sacramentorum ministeria tribuendum, & in cætu ecclesiæ propter communes preces baptismum administrandū præcisè urgeant, & nullum necessitatis casum, quo incidente hæc Ἐκκλῆσιᾳ ἡμῶν turbetur, admittere videantur: (vide Calvini epist. 302. 381. Bezae parte 2. quæst. & resp. quæst. 151. Geneenses in

epist. Zanchij p. 421.) *necessario illud tempus idoneum statuere necesse habent, quo publice ecclesia convenit ad audiendum verbum. fundamenta hujus opinionis duo vide apud eosdem Genevenses, loco allegato.*

50. Argumenta pro nostra sententia sint hæc: 1. à praxi primitivæ ecclesiæ, quæ ostendit citra hanc observationem conventuum ecclesiasticorum, quovis tempore, prout res tulit, à baptista, Christi, discipulis baptismum administratum fuisse: ut agnoscit Beza parte 2. quæst. 150. & Bellarm. ex Ambros. in c. 4. ad Ephes. contra Illyricum infeliciter disputans concedit, lib. de bapt. c. 26. 2. Axioma theologicum, quod ordinis & decori cura in necessarijs cedit, & in ijs, quæ per se adiaphora sunt, nequaquam obstringit, Gal. 4. v. 10. Col. 2. v. 16. 3. argumentorum contrariorum infirmitas. metus enim incommodorum duorum, quæ allegant Genevenses, apud rectè institutos planè est supervacaneus: cum ex nostrarum ecclesiarum consuetudine non sequatur separatio sacramentorum à prædicatione verbi, qualis in papatu facta est, eorumq; transformatio in ceremonias magicas: nec confirmatio crasse alicujus superstitionis de absoluta baptismi necessitate: id quod notum est fundamenta nostræ confessionis tenentibus.

51. II. Q. Numquid locus ad baptismi administrationem necessariò requiritur sacer & publicus? Resp. Calviniani affirmant de tempore à persecutione libero: (vide Calvini epist. 302 Bezae quæst. & resp. partem 2. quæst. 151. Zepperum de politica eccles. p. 146. sive lib. 1. c. 14.) in persecutione locum quemcumq; in quo fidelium aliquis numerus convenit, admittunt. (Calvinus epist. 185.) Pontificij negant, qui & casum necessitatis, h. e. quando propter infirmitatem, aliamve evidentem incommoditatem, ad templum deferri nequit infans, excipiunt, & liberis regum & principum, extra templum ut baptizentur, concedunt, argumento constitutionis Clementinarum, vide lib. 3. tit. 15. Nos, quod ad sententiam, consentimus, de fundamentis dissentimus.

52. Argumenta pro libertate nostra in casu necessitatis, sub quo mandatum superiorum in hac questione comprehendimus, desumimus partim ex praxi primitivæ ecclesiæ, in qua extra locum publicum & sacrum fuisse baptismum administratum ostendunt exempla Matth. 3. v. 6. Ioh. 3. v. 23. Act. 2. v. 41. cap. 8. v. 38. cap. 10. v. 47. 48. cap. 16. v. 33. partim ex libertatis Christianæ conditione, quæ sibi jugum servitutis imponi non patitur in his, quæ Deus non vetat, & necessitas flagitat.

DE

I I.
DE CŒNA DOMINI.

1. De posteriori sacramento, quod est cœna Domini, quæ hodie potissimum in disceptationem veniunt, problemata practica proposituri sequemur ordinem causarum vulgarem, cui, quæ ad circumstantias pertinent, breviter s. benelemus.

2. De causa EFFICIENTE instrumentali, sive de ministro Cœnæ, ejusq. correlato, nempe convivis ejusdem ut exordiamur, sit I. Q. An ministri ordinarij vices in publico loco privatus, quispiam licitè fabire, & vel cœnam Domini solus administrare, vel administrantem juvare queat? Resp. negativam utrobiz nobiscum amplectuntur & Calviniani & Pontificij: in posteriori tamen aliud Calvinianos communiter sentire, aliud nonnullos peculiariter facere apparet ex duob. exemplis, quæ in pagis Smalcaldicæ vicinis contigerunt, & à D. Vincentio Smuck contra Fridericum Verinum in assertionis præfat. A. 3. a. & b. commemorantur.

3. Argumentis negativam nostram firmare non necessarium putamus: judicium Bezæ de tali ἐξουσία & ἐξουσιότητι si quis requirat, ù facile illud colliget ex parte 2. quest. & respons. quest. 140. & quest. 197. item ex ep. 2. pag. 27. prioris editionis.

4. II. Q. An privatus sive laicus (ut vocant) in loco privato & extra templum sive domi suæ, ubi ipse est paterfamilias, sive alibi, ubi publici ministri copia haberi non potest, Cœnam Domini alteri petenti administrare licitè queat? Resp. In utroq. negativa nobis placet sententia: de priori casu vide D. Luth. F. 6. len. fol. 339. ubi duas rationes affert: de posteriori D. Myliam in volum. disput. p. 346. a. D. Hunniam in lib. de sacram. cap. 13. de baptis. p. 289. primæ edit. & alios ex nostris: affirmativa olim placuit D. Heshusio ut constat ex ejus lib. de ecclesia pag. 193. b. & pag. 196. a. & ex Decade 3. Bidembachij, consilio 5. quod est D. Heshusij, fol. 115. cui assensit D. Johannes Gollus, vide ibid. consil. sextum, fol. 125. Contradicit utriq. D. Bidembachius consilio 7. fol. 134.

5. III. Q. An ministro verbi collegâ destituto, & in propinquo vicinum non habenti, quem adire aut accersere queat, liceat sibi ipsi Cœnam administrare? Resp. affirmamus, cum ea tamen limitatione, quod longe melius & convenientius esse statuimus, si alterius opera adhibeatur.

6. Rationes pro nostra sententia adducimus duas: unam, à requisitis legitimis

legitimæ administrationis, quod ad causam ministræ, de qua tantum dubita-
tur, salvis omnibus in hoc casu: administrans enim est ordinarius minister verbi
& sacramentorum, qualis in publico requiritur loco, licet idem sustineat duas
personas, porrigentis nimirum & accipientis: quod etiam in alijs non est insolens.
E. ipsa actio, ratione causæ ministerialis, est legitima. alteram à natura ne-
cessitatis, cui legitime cedunt omnia, que divinitus non sunt interdicta. Ac
talis est circumstantia personæ administrantis sibi ipsi cœnam in casu necessitatis.
E. & ea ipsi cedit legitime.

7. IV. Q. An Lutherani & Calviniani in doctrina de interna
præparatione ad dignam Eucharistiæ perceptionem consentiant?
Resp. affirmativa forte ipsis etiam adversarijs placebit: negativa nobis vi-
detur verior.

8. Præparationem internam dum appellamus, animi intelligimus in
fide vera & viva, eamq; hac ratione ab externa corporis, quæ consistit in so-
brietate & abstinentia cibi potusq;, non tamen in omnibus, præsertim senibus, in-
firmisve omnimoda.

9. De hac quid sentiant nostræ ecclesiæ, patet vel ex Catechismo Lutheri,
quest. ult. de sacramento altaris: & quomodo se à Pontificijs in hac questione
separent, vide apud Luth. T. 2. lat. de abroganda missa privata fol. 450. b. item
in formula missæ pro ecclesia VViteberg. fol. 559. b. T. 2. germ. ten. de abusi
missæ, pag. 21. b. A sententia nostra autem non dissentire Calvinianos solus Zep-
perus lib. de sacram. pag. 800. docere poterit: de illa autem minime inter nos con-
venire argumento esse potest dogma illud de triplici genere conviviarum cœnæ
Dominicæ: quorum alij prorsus impij sint, qui plane non credant, alij qui quidem
credant, sed Dei donum in sacramento non digne perpendant: alij deniq;, qui
& verè credant & digne hoc donum Dei perpendant: primos volunt tantum
externa symbola percipere: secundos præter symbola etiam rem sacramenti sive
corpus sanguinem Christi, sed ad iudicium: tertios & sacramentum & rem sa-
cramenti ad salutem: quod dogma à Bucero excogitatum (vide Tom. An-
glic. pag. 666. in expl. articulorum concordiæ Wireberg. item
hist. Aug. Confess. contra Ambros. Wolf. pag. 289.) deinde à
Palatinis theologis approbatum & defensum, (vide admonit. Neostad.
pag. 108. & pag. 287. item defens. admon. Neostad. pag. 219. &
seqq. Martyrem in 1. Cor. II. ubi tres facit gradus indignè acce-
dentium, T. 2. L. C. in dialogo de Euch. contra Gardinerum
col. 546. indignos vocat fideles, qui aliquo interdum cum lapsu aut
pecca-

peccato communicant. Zanchij Miscell. parte 1. pag. 65. ubi quatuor genera convivarum cœnæ constituit: inter quæ tria indignorum, uti Martyr, facit.) Nostræ verò ecclesiæ hanc distinctionem tacito auctoris & comprobantium nomine rejiciunt. (vide epit. form. concordia, VII. art. de cœna Domini, anath. 13. & 14. p. 760. & inferiori declarat. in negativa 17. 18. pag. 603. & seq. Confer. apolog. p. 129. b.)

10. V. Q. An quisquam in fide aliena, sive universalis ecclesiæ, sive hominis fidelis sibi noti ad cœnam dignè accedere, aut ita accedens admitti queat? Resp. affirmativam olim Pontificios fuisse amplexos, & ex Patribus non neminem, patet, ex ijs, quæ Lutherus T. 1. lat. ten. in serm. de digna cordis præparatione in suscipiendo sacramento Eucharistiæ, ex sua etiam, qui tum nondum emergerat ex tenebris Papatus, sententia scribit: nec hodie diversum ipsos sentire constat vel ex dogmate ipsorum communi de fide implicita, qua hominem credere & salvari posse asserunt (vide Antidota Stapletoni in cap. 16. Act. pag. 252. in c. 1. ad Rom. pag. 370. Conradum Schultingium contra Calvinum instit. lib. 3. c. 3. §. 3.) vel ex Bell. statuente fidem melius per ignorantiam, quam per notitiam defini-ri, & oppugnante Calvinum merito reprehendentem Pontificios, qui affirmant se reverenter credere, quicquid ecclesiæ (Pontificiæ) docet, etiamsi minus ea intelligant (vide Bell. lib. 1. de justif. cap. 7.) negativam nos tuebimur.

11. Argumenta pro nostra sententia sunt: 1. testimonia fidem propriam in justificando requirentia, Habacuc 2. v. 4. Rom. 1. 17. Gal. 3. v. 11. Hebr. 10. v. 37.

12. 2. Institutio cœnæ à Christo facta Luc. 22. v. 19. 22: 1. Cor. 11. v. 24. in qua præcipuè attendenda sunt hæc voces, Pro vobis: quæ requirunt in usu & applicatione corda singulorum accedentium fidelia, ut loquitur Luth. in Catechif. minore.

13. 3. Pauli monitum 1. Cor. 11. v. 28. Probet se homo &c. quæ doxi-rogia uniuscujusq; idè instituenda, ut quisq; suam in Christum fiduciam sive esuriam & sitim gratiæ spirituali excitet.

14. Ratio addi potest talis: Si quis aliena fide admitti ad cœnam potest, etiam aliena fide quisquam justificari potest. At non hoc. E. nec illud.

15. De causa MATERIALI, I. Q. An liceat pro pane & vino alia elementa analogica (h. e. quæ alimonie corporali itidem ut panis & vinum inserviant) sumere? Resp. affirmat Beza (epist. 2. p. 27.

C

quem

quem defendit Sadeel operum theolog. pag. 429. Pareus lib. 1. de symbolis sacramentalibus c. 9. pag. 94. sequuntur etiam alij, vide Bucanum in instit. theolog. pag. 673. Tossanum in Matth. pag. 98.) Nos negamus, & assentiuntur nobis alij cum ex adversarijs, tum in primis P. Martyr, T. 2. L. C. in dialogo contra Gardinerum pag. 350.

16. Argumenta pro nostra sententia desumi possunt, 1. ex institutione Christi: 2. ex ecclesie vere praxi: 3. ex incommodis contrarij, quo & substantialis cœna & fructus omnis, qui ad illas species ordinatas in usu legitimo alligatus est, tollitur. (vide supra quæst. 2. tertiæ classide baptismo.)

17. Conditiones, quas sententia Bezae palliande adjecit Pareus, loco ante allegato, præterquam quod tertiam, quæ primæ inclusa est, supervacaneam statuimus, insufficientes ad tantam temeritatem defendendam judicamus.

18. II. Q. Pane azymo an fermentato utendum in administratione cœnæ? Resp. Pontificij, ut olim Latini, prius statuunt: Greci, contra quos Latini pugnabant, posterius: (vid. Bell. lib. 4. de Eucharist. c. 7. & Centuriam Magdeb. II. cap. 8.) nostræ ecclesie inter adiphora hæc referunt, sic tamen, ut, ubi alter in usu est, alter ei non temerè substituitur, quod ea mutatio scandilosa esset futura. (Chemn. parte 2. Exam. pag. 170. b.) Calvinianorum nonnulli videntur idem nobiscum sentire, (vide Calvini institutionum lib. 4. c. 17. § 43. Bezae quæst. part. 2. quæst. 242. & ep. 12. Martyris T. 3. epist. ad Hopperum col. 210. Parei de symb. Euch. lib. 1. c. 10.) sed tamen non obscure indicant, se fermentatum præferre azymo, quod hic ex Alexandri Rom. episcopi arbitrio primum in ecclesiam introductus (Calvinus ita sentit loco allegato: Zepperus l. 4. de Sacram. c. 7. p. 485. id sine magnis fideq; dignis autoribus asseri tradit, & tempore Phocæ hanc hostiarum usurpationem introductam esse mavult cum alijs asserere) iudaismum sapiat, & minus sit quoridiani tibi analogie accommodatus, (Beza in quæst. 242. part. 2.) ille verò sacramento ejusq; ordinationi convenientior & edificationi sit commodior. (Beza in ep. 12. pag. 100. Pareus loco ante allegato.)

19. Argumenta pro nostra sententia desumi possunt partim ex institutione Christi, quæ quater repetita Matth. 26. v. 26. Marci 14. v. 22. Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 23. (quibus adjungi potest locus ex 1. Cor. 10. v. 16.) ubi panis tanquam necessarij elementi mentio fermentati aut infermentati nulla adjectio: partim ex definitione adiphororum in usu ecclesie. ea verò sunt, quæ nec præceptum nec interdictum habent ullum in scriptura, & proinde ex
liber.

libertate Christiana licita est eorum observatio, præsertim integris illis conditionibus, quas adversarij requirunt: (vide Pareum lib. I. de symb. sacram. cap. 6. pag. 57.) quarum nulla in pane in fermentato, quatenus in fermentato, violatur, restibus ipsis adversarijs, quorum nonnulli non modo azymum panem, sed etiam hostias in fermentato retinent, ut de Basleensib. Calvinistis certissimum est: & Wilhelmus Zepperus lib. 4. c. 7. de sacram. azymum panem, modo sit magnitudinis & crassitiei ejusmodi, ut frangi possit (in quo essentialiam cum accidentibus confundit, suæ analogiæ obtinendæ causâ) inter adiphora admittit, ejusq; usum indifferentem multis seculis in ecclesia fuisse agnoscit. (vide etiam Pareum lib. I. de symb. Euch. c. 10.)

20. III. Q. An oblata, quæ ita vulgò vocantur, retineri possint & debeant in administratione Cœnæ legitima? Resp. nos affirmamus, negant Calvinianorum pleriq; , haud ignari eas adhuc adhiberi apud suorum nonnullos (vide quæst. præced.) quorum cœnæ administrationem ne videantur idcirco damnare aut improbare, ajunt eosdem non defendere ipsarum usum, sed agnoscere esse novum, quem propter inveteratam consuetudinem, quæ tyrannus est, vel propter infirmos aut alias difficultates atq; impedimenta tolerant, emendaturi, si quando licebit. (Pareum vide lib. I. de symb. sacram. cap. II. pag. 107.)

21. Argumenta pro nostra sententia sint hæc tria: quorum duo priora *ἡ ἀρχαία ἐκκλησία*, ultimum *ἡ νεωτέρα ἐκκλησία*. 1. Hostiæ sunt panis verus. 2. ad usum, in loco publico & privato, tempore quocunq; , paucis aut multis, cuiusvis ætatis, deniq; ad mysterij Eucharistici gravitatem commoda. E. in administratione cœnæ legitima retineri possunt. 3. Quæ per se adiphora sunt & erroris fundamentalis falsò insimulantur, ea retineri debent, ne cedendo sufficio falsa erroris in pertinacibus confirmetur, & scandalum infirmis detur. Hostiæ nostræ per se sunt adiphora, quod constat partim ex jure ipso scripturæ, quæ eas non prohibuit, partim ex factò orthodoxæ ecclesiæ, quæ eas liberè usurpavit, partim ex judicio nonnullorum heterodoxorum, qui eas tales esse ipso usu agnoscunt: & falsò insimulantur nostræ ecclesiæ propter earum usum aliquot errorum fundamentalium. E. retineri debent.

22. IV. Q. Quid de hostijs aut vino in fine administrationis reliquo faciendum: utrum, quod reliquum est panis & vini, miscendum priori pani aut vino non consecrato: an verò vel administranti sumendum ebibendumq; vel uni pluribusve de communicantium numero dandum? Resp. De his præceptum Domini

speciale non habemus, sed consilium Dnn. Præceptorum sequimur: imprimis commendamus studiosæ iuventuri epistolâs duas D. Lutheri T. 4. lat. fol. 585. & seq. ad M. Simonem Wölferinum, in quibus priori quæstionis parte improbita, posteriorem approbat (videri etiam potest consilium Wittembergensium, Decade 3. num. 4. fol. 110. in membro 4. in primis fol. 113.)

23. De causa FORMALI sit I. Q. An consecratio panis & vini, quæ usitatè ita appellatur, adeò sit necessaria, ut nec ante distributionem elementorum omitti, nec in ipsa actione, si hostiæ consecratæ aut vinum benedictum non sufficiat, ejus repetitio intermitteri queat? Resp. nos affirmamus: negant Calvinianorum nonnulli: quod de priori membro colligi potest obscurius quidem ex Chemniij parte 2. Exam. Trid. concilij, pag. 66. a. clarius ex Bell. l. 4. c. 12. de Eucharistia, pag. 487. ubi hujus erroris Bucerum arguit ex ejus commentario in Matth. cap. 26. de posteriori ex ijs, quæ olim tempore Lutheri disputata & acta sunt super hac quæstione (vide T. 4. lat. Jenensem fol. 585. & seq. in epist. ad M. Simonem Wölferinum, & colloquia mensalia fol. 168. Pastorale M. Conradi Portæ pag. 297.) & ex ijs, quæ hodierni reformatores Calviniani in nobis desiderant (vide D. Hutterum contra duo specula Sacramentaria Salomonis Junceri cap. 3. pag. 185. & seqq.)

24. Argumenta pro nostræ sententiæ utroq; membro sunt triplicia: 1. ex verbo Dei, quod partim repetitæ apud Lucam c. 22. v. 19. & Paulum 1. Cor. 12. v. 24. 25. institutioni cænæ mandatum de facto Christi (ad quod benedictio & gratiarum illa actio pertinet) observando subjungit, partim de solo benedicto poculo & fracto sive distributo pane affirmat 1. Cor. 10. 16. quod sit communicatio corporis & sanguinis Christi. E. circa violationem mandati illius & promissionis de præsentia corporis & sanguinis Christi ista pars hujus actionis, quæ consecratio usitate dicitur, omitti nequit.

25. 2. ex praxi Ecclesiæ perpetuæ: cui, præter historiam Ecclesiasticam, testimonium perhibent auctoritates Patrum; Justin Martyris apol. 2. fol. 76. Commel. edit. Irenæi lib. 5. c. 4. Ambrosij T. 4. lib. 4. de sacramentis cap. 4. Augustini T. 6. lib. 20. contra Faustum cap. 13. & alij.

26. 3. Ratio duplex ex principijs theologicis: una: Baptismus est lavacrum aquæ in verbo; Eph. 5. v. 26. E. & Eucharistia est communio in verbo: & per consequens, verbum illud non potest omitti: cum ex Aug. tract. 80. in Job. receptum illud sit: accedit verbum ad elementum & sit sacramentum.

alicta

altera: Communes cibi benedicuntur, ut legitima sit eorum participatio. E. mul-
to magis mysticus panis & vinum, ut sint nobis media corporis & sanguinis Chri-
sti, secundum ejus mandatum & promissionem. (vide Calvini comm. in
1. Tim. 4. v. 5.)

27. II. Q. An ritus fractionis panis Eucharistici in admini-
stratione Cœnæ legitima necessarius sit, an indifferens? Resp.
Calviniani prius asserunt: nos postorius.

28. Argumenta nostra sunt triplicia: 1. ex natura & definitione liberi:
Fractio panis Eucharistici nec mandatum habet in scriptura nec interdictum.
E. est libera. Antecedens, in se verissimum, agnoscitur tale etiam à Zanchio
in epist. ad Othonem Grunradium pag. 224. imprimis p. 229. 238.

29. 2. à testimonio cum veterum orthodoxorum, ex quibus adversarij
nullum hactenus proferre potuerunt testimonium, quo duplex illa necessitas,
quam ipsi urgent, probetur, tum recentium quorundam heterodoxorum, quo
nomine Basileenses pastores intelligimus, qui licet per omnia in ceteris consen-
tiant cum adversarijs, fractionem tamen in administratione ut necessariam à
se non agnoscant, hactenus ipso facto declararunt (His adjunge sententiam Zan-
chij ex epistola paulo ante allegatam.)

30. 3. Rationes à paribus desumi possunt: Si fractio panis in Cœna propter
adumbrationem mortis Christi est necessaria, erit in eadem effusio vini propter
eandem causam necessaria: item si ex proprietate vocis frangendi, hic ritus
in Eucharistia requiritur, requiretur parè jure immersio in baptismo. At neu-
trum horum. E. nec illud.

31. III. Q. An adoratio accedentium ad Cœnam, quæ fit
genuflexione, sit licita, imò etiam necessaria? Resp. nos affirmamus,
Calviniani negant.

32. Adoratio siue veneratio est vel interior & spiritualis, nempe fidei,
vel exterior siue corporalis, consistens in gestibus corporis, cum alijs, tum ge-
nuculatione, quæ hoc loco tantum intelligitur.

33. Licita ea dum dicitur, ad naturam ejus indifferentem respicitur,
quod in scriptura neq; mandatum neq; interdictum habeat, & proinde, ut alie
ceremoniæ adiaphoræ, licita & concessa sit.

34. Necessaria eadem dum statuitur, accidens ejus attenditur, nempe
usus siue præstantium siue spectantium illam venerationem, qui ex ea partim
venerantium mentem & affectum judicant, partim seipsos ad pietatem & de-
votionem majorem excitant & confirmant.

35. Argumenta pro utroq; membro ex dictis peti possunt: cum verò de necessitate magis quam de libertate & licito usu hujus ceremonie dubitetur, rationes paucas pro illa primum, deinde etiam pro hac ex Zepperi lib. 4. de sacramentis c. 27. & seqq. pag. 724. concessu formabimus: 1. Memoria rerum divinarum aliquo modo coli, & quidem cum veneratione debent. Sacramentum Cœnæ est memoria rei divinæ: quippe ad ἐνάμνησιν Christi instituta. E. sacramentum cœnæ aliquo modo coli debet.

36. 2. In civili convivio sua servanda est disciplina & urbanitas. E. multò magis reverentia in hoc convivio cœlesti, eaq; declaranda sermone precum pio, habitu honesto, & gestib. moderatis, quales sunt capitis apertio & similes ceremonie.

37. 3. Si capitis apertio & similes ceremonie adhiberi possunt licite, etiam genuflexio adhiberi potest licite. est enim eadem hujus, quæ illarum, ratio apud omnes intelligentes, etiam concessione adversariorum, qui ut ad nomen I. Christi genua flectere non solent, ita etiam caput aperire nolunt. At prius, ut constat ex concessu Zepperi argumento precedenti. E. & posterius.

38. 4. Verbum Dei recitari audimus cum externa reverentia, consentientibus adversarijs, & inter ceteros Zeppero, p. 725. E. etiam sacramenta, quarum præcipua pars est verbum Dei, cum reverentia externa adimus: & per consequens genuculatio, tanquam species non est prohibita, cum totum genu sit licitum.

39. IV. Q. An ipse communicans panem & calicem manu sua sumere, & postea ori admoveere, an verò ea utraq; ex manu ministri accipere debeat? Resp. Calviniani pleriq; prius: (Beza quæst. & resp. parte 2. quæst. 181. ep. 2. pag. 23. & seq. p. 28 Zepperus lib. 4. de sacram. c. 10. p. 514. Bucanus in instit. theol. loco 48. quæst. 33. pag. 672. & seq. Pareus contra Pelargum ad thes. 17. nota 61. & alij.) Pontificij posterius volunt tanquam necessarium: (vide can. 8. Concilij Tridentini de Eucharistia) nos utrumq; liberum esse statuimus, ita verò, ne ab usitata & semel recepta alterutra consuetudine facile recedatur, quod ea mutatio aut cum offendiculo infirmiorum, aut cum confirmatione pertinacium sit conjuncta.

40. Fundamentum nostræ sententiæ ex doctrina de adiaphoris norum est: ei adjicimus ex abundantia suffragium Calvinii ex lib. 4. instit. cap. 17. §. 43. Bezae ex epist. 2. pag. 25.

41. De causa FINALI duæ occurrunt quæstiones: I. Q. An liceat Eucha-

Eucharistiam morituris petentibus dare tanquam viaticum. ?
Resp. nos affirmamus, Calviniani negant: (Bucanus loco 48. quaest. 130.
p. 835. Zepperus de sacram. lib. 4. c. 28. Arctius part. 2. problem.
in loco de fractione panis, pag. 314. 319. & alij.)

42. Morituri sunt in duplici differentia: alij morte naturali decessuri
& domi decumbentes agrati: alij morte violenta, ut facinorosi in carcere de-
renti: utrosq; comprehendit Zepperus lib. 4. de sacram: c. 28. p. 728. & 731.

43. Viatici vocabulum usurpatur metaphoricè & metonymicè, caussa
organica pro effectu posita, nempe pro cibo spirituali & refectioe migraturi
hominis jam perturbati & anxij ex consideratione peccatorum suorum, quibus
iram Dei & æternam damnationem promeruit.

44. Argumenta pro nostra sententia afferri possunt triplicia: 1. ex scri-
ptura de finibus Eucharistiæ, qui sunt, quoad nos sive communicantes, (alij enim
referuntur ad Deum, alij ad proximum) applicatio omnium beneficiorum
Christi, remissio peccatorum, justitia & vita æterna, Lucæ 22. v. 19: 1. Cor. 11.
v. 24: confirmatio & obsignatio fidei cum de alijs capitibus, tum de resurrectio-
ne mortuorum ad vitam æternam, Lucæ 22. v. 19: 1. Corinth. 11. v. 24. 25. 26.

45. 2. ex praxi ecclesiæ orthodoxæ, quæ à multis seculis hoc sine Eucha-
ristiam secundum scripturæ sensum, usa etiam hac ipsa appellatione, morituris
administavit: (vide can. 13. concilij Nicæni I. Tomo I. concilio-
rum fol. 344. & plures consequentium conciliorum apud Gra-
tianum, 26. q. 6.)

46. 3. ex rationis sanæ principijs, quæ jubent nos, re benè intellecta, in
verborum usu esse faciles.

47. II. Q. An ad probandam contestandamq; de objecto
aliquo crimine innocentiam, aut ad federa & pactiones firman-
das dare aut petere liceat Eucharistiam? Resp. prius decretum fuit
olim in concilio Vvormatiensi, can. 15. A. C. 868. (vide cent. IX. columna
247.) posterius à Paschali II. Pontifice Romæ factum legimus, A. C. 1117. Idib.
Aprilis. (vide Centur. XII. fol. 886.) nos negamus utrumq;

48. Argumentum pro nostra sententia immortum suppeditat scriptura,
Deuteron. c. 4. v. 2. c. 12. v. 32. Apoc. 22. v. 18. 19. ubi vetamur quicquam
addere ad verbum, quod locutus est Dominus, aut ex eo quicquam demere: &
Rom. 12. v. 3. 1. Cor. 4. v. 6. ubi prohibemur sapere ultra id, quod scriptum
est. Hunc autem finem esse inter eos, de quib. scriptura neq; explicite neq; im-
plicitè quicquam continet, palam est. E. eundem statuerè prohibemur.

De

49. De CIRCUMSTANTIIS administrationis Eucharistiae restant problemata nonnulla, quae paucis expediemus: I. Q. Quo tempore vel anni vel diei Eucharistiam sumere conveniat? Resp. De priori membro Pontificij aliter olim ab initio Papatus invalescentis, quando ter in anno omnibus Christianis adultis secularibus communicandum statuerunt, abusi ad eam ordinationem quibusdam canonibus (vide dist. 2. de Consecratione c. Et si non c. Seculares. c. omnis homo) aliter postea sensisse videntur, quando semel saltem quot annis in festo Paschatis unumquemque adulatorum caelestis mensae participem fieri debere asserunt (vide lib. 2. instit. Juris à Paulo Lanceloto editarum, tit. 6.) aliter hodie (vide Catechismum Rom. parte 2. c. 4. §. 26. & confer cum eo canonem 10. Tridentini concilij) Calviniani in hoc capite dissentire videntur. nam in pluribus eorum ecclesijs, quoties sacra caena celebratur, (quod Genevæ quater tantum fieri in anno scribit Calvinus epist. 361. Beza epist. 20.) singuli adulti communicant: (Zepperus de sacramentis l. 4. c. 23. p. 669.) in alijs liberum unicuique relinquitur, ut, quoties vult, communicet: cum gravi tamen hortatione, ut faciant id singuli crebrius. (Zepperus pag. 667. Bucanus loco 48. quaest. 126.) Lutherani cum posterioribus in hac questione faciunt, ut constat ex praxi & consuetudine publica.

50. De posteriori membro statuunt Pontificij, Eucharistiam non nisi à jejunijs sumendam: adeo ut si quis os colluendo gutturam aquae absorperit, eum pro indigno convivae caenae habendum esse putent. (vide Luth. T. 2. lat. Jen. de abroganda missa fol. 450. b. & in formula missae ibid. fol. 559. b. Zepperum de sacram. l. 4. c. 36. pag. 800. Catechismum Romanum de Eucharistiae sacramento §. 6. Binsfeldius tamen in enchiridio theologiae pastoralis pag. 40. istum rigorem non agnoscit, quem Chemnitius juxta Clementinas ipsos urgere ostendit p. 238. in lib. de Coena.) Calviniani & Lutherani in re consentiunt, qui jejunium hoc, quod Dn. Lutherus in Catech. inter partes disciplinae externae, ad preparationem dignam necessariae, commendat, ex libertate Christiana, non ex necessitate simpli. & absoluta, multo minus cum opinione cultus & meriti, quemadmodum Pontificij observandum esse statuunt: causa vero alia, quam illi huius attribuunt, ad gravandam nostram sententiam de praesentia corporali Christi in caena, & manducatione orali, (vide Zepperum de sacram. l. 4. c. 36. p. 803.) suis auctoribus defendenda remittitur.

Argu.

51. Argumenta pro nostra sententia partim communia utriq; membro afferri possunt ex potestate & libertate in ijs, quæ singulare mandatum aut interdicitum in scriptura non habent: partim propria, contra rigorem Pontificiorum & Calvinianorum quorundam, ex præcepto apostoli de probatione præmittenda sumptioni cœnæ, quod exstat 1. Cor. 11. 28. & ex vulgari axiomate, Non nisi esurienti & sitienti anima ad hoc epulum esse accedendam.

52. II. Q. Numquid locus privatus est concessus ad celebrationem Eucharistiæ, petentibus ejus communicationem ægrotis? Resp. Nos affirmamus: Calviniani negant, quorum tamen alij rigidiores in hac questione, alij mitiores: (vide Calvinii epist. 363. Zepp. lib. 4. de sacram. c. 28. p. 729. & p. 731. qui priori loco rigidiorum, posteriori mitiorum rationes refert.)

53. Argumenta pro nostra sententia afferimus talia, quæ ipsam celebrationem Cœnæ apud ægrotos concessam probant: ex quibus sequitur, locum privatum, in quo ea fit, non esse illicitum. 1. arg. Omnium legitima fidei de gratia Dei & salute, per & propter Christum passum, mortuum & resuscitatum, confirmatio est licita. Celebrationi Eucharistiæ apud ægrotos competit prius. E. & posterius. Ass. probatur ex verbis institutionis, Matth. 26. v. 28. Lucæ 22. v. 19. 20. & illustrari potest ex causa impulsiva & necessitate, quæ si unquam magna Eucharistiæ petendæ, certè in agone extremo magna est. (vide Calv. epist. 51. & 363.)

45. 2. arg. ex praxi veteris & purioris ecclesiæ, in qua usitatum fuit, non solum excommunicatis moribundis & petentibus, in solatium & contestationem receptionis, sicut advenis & peregrinis ad fidei consensum testandum, sed etiam ægrotis exhiberi cœnam desiderantibus, (vide concilij Nicæni I. cap. 13. Beza, quæst. & resp. parte 2. quæst. 241. Aretium parte 2. probl. p. 315. & 319. Zepperum lib. 4. de sacram. c. 28. pag. 732.) E. etiam hodie licet, Consequentia, præter consensum Beza & Zepperi locis allegatis, ex eo probatur: quod quæ olim hujus consuetudinis introducendæ rationes fuerunt, eadem hodie sunt ejusdem in usu retinendæ.

55. III. Q. An peculiaris ministrorum vestitus, (v. g. stolæ albæ, & calicæ holojericæ, auro gemmâq; ornata) in administratione cœnæ liber, aut saltem tolerabilis sit? Resp. Nos affirmamus (Luth. T. 2. Lat. Ien. fol. 558. b.) negant Calviniani: (vide Ruffſürtlichen bericht des Glaubens der Kirchen in der Pfalz pag. 456.) Pontificij eadem ne-

D

cessariæ

cessarias esse volant, (Beza ep. 12. p. 97. Martyr T. 3. L. C. Col. 199. & seqq.)

56. Argumenta pro nostra sententia producimus tria: 1. arg. à natura & definitione adiaphororum, quod proponemus verbis Polani ex synt. l. 9. c. 38. In N. T. neq; Christus neq; apostoli quicquam de vestibus peculiaribus in administratione sacrorum usurpandis præceperunt: sed neq; vetuerunt, ne quispiam alias vestes sumat. E. per se est liberum uti vel non uti alijs vestibus. (Martyr L. C. T. 3. testimonia scripturæ 1. Tim. 4. v. 4. Tit. 1. v. 15. huc adhibere non dubitat.)

57. 2. arg. à praxi veteris & purioris ecclesiæ, in qua tempore Hieronymus & Chrysostomi sine superstitione, in signum & commonefactionem honestati vitæ, usi sunt candida veste in sacrorum administratione. (vide Zepperum lib. 1. de polit. eccles. cap. 14. p. 159. & c. 20. p. 228.) E. & hodie idem est licitum.

58. 3. arg. ex ratione: Quod neq; contra fidem est, neq; contra bonos mores, id indifferenter est habendum, teste August. At vestium sacrarum usui competit prius. E. & posterius.

59. IV. Q. An vasa sacra, (v. g. patena, cui panis imponi, & calix, cui vinum infundit, & ex his utrumq; elementum cœnæ Dominicæ communicantibus porrigi solet.) præsertim aurea & argentea, ex Papatu reliqua, in nostris ecclesijs ad cœnæ sacræ administrationem liberè adhibere liceat? Resp. nos affirmamus, Calviniani negant (vide Zepperum l. 4. de sacram. c. 9. p. 500. & 507. Hutterum contra duo sacramentaria specula, c. 6. p. 319.)

60. Argumenta peculiaria pro nostra sententia in hac questione non necessaria judicamus, cum ex ijs, quæ in præcedenti & alijs questionibus tractata sunt, ea peti possint: de similibus enim est idem iudicium.

61. V. Q. Utrum cœna Domini ad altare lapideum, sive in Papatu, sive post abrogationem ejus extractam, administrari liberè & licitè potest, an verò ad ejus celebrationem mensa lignea est necessaria? Resp. Nos prius affirmamus, Calviniani pleriq; posterius. (vide Zepperum lib. 4. de sacram. c. 11. pag. 529. Hutterum contra duo sacram. specula Finckij c. 8. p. 297.)

62. Argumenta nostra erunt duplicia: alijs eximenda contaminatio opinio propter retenta ex Papatu altaria vetera: alijs defendenda libertas nostra in extruendis novis. Prioris generis suppeditant testimonia & exempla, quæ veram reformandi & sanctificandi rationem per predicationem verbi monstrant,

frans, vide 1. Tim. 4. v. 4. 5. Tit. 1. 25. Rom. 14. v. 14. & 20. Lucæ 19. v. 41.
& seqq. item exemplum idolis mactatorum, quæ immundis & infidelibus, quo-
rum corda non sunt purificata fide, Act. 15. v. 9. immunda, Tit. 1. v. 5: mun-
dis verò & fidelibus munda, Rom. 14. v. 14. 1. Corinb. 10. v. 25. & seqq.
Posterioris generis peti possunt ex ijs locis, quæ de libertate ecclesie per Chri-
stum parta agunt, (vide Gal. 2. v. 4. c. 4. v. 1. & seqq. c. 5. v. 1. Col. 2. v. 16.)
& jugum traditionis humane vinculumq; conscientie vitandum monent, ubi
non est diserrum interdictum divinum.

63. Ad di his possunt Beza & Zanchij mitiora iudicia: illius ex colloquio
Mompelgardensi, pag. 338. & p. 350 VViteberg. edit. p. 409. & seq. item p. 425.
Tubingensis: huius ex volumine tractationum theologiarum p. 144. quibus
in locis uterq; usum altarium agnoscit esse à Δεσ. Ποεσν.

64. VI. Q. An imaginum verarum & sacrarum usus, in alta-
ribus & in reliquis templorum partibus, sit tolerandus? R. Nos affir-
mamus, Calviniani negant. (vide Calvinum lib. 11. instit. c. 11. §. 13. Be-
zam in antithesi 4. ad thesin 4. Wirtemberg. in colloquio Mom-
pelg de hoc argumento, Martyrem T. 3. L. C. col. 205. - col. 207.
col. 210. & seq. Zanchium in expl. secundi præcepti, pag. 354.
Zepperum de politia eccles. lib. 1. c. 15. pag. 167. & seqq.)

65. Imagines dum dicimus, idola ab eis hac ratione, quod hi veneratio
præstetur, interno externo ve cultu, illis verò nequaquam, distincta excludimus:
atq; ita imaginum in censu tantum habemus, quæ olim, sive sculpta sive picta, in
templis culta & adorata fuerunt, hodie ab illo abusu per vere doctrinæ prædica-
tionem liberata sunt.

66. Veras easdem dum nominamus, fictis oppositas designamus. quarum
illæ res & personas veras, licet non semper exacte, representant: hæ ex fabulis
& figmentis hominum originem & fundamentam suam habent.

67. Sacras porò dum appellamus eas ipsas, ad correlatum sive à ερξέτω-
mv respicimus, quod est res aut persona sacra: v. g. imago Dei, in qua ipse
videndum se exhibuit, Christi, sanctorum: aut historiarum sacrarum, v. g.
creationis, lapsus primorum parentum, sacrificij ab Abele instituti, & similia.
& eisdem opera non sacras, vgl. εζοχην ita dictas, nimirum impudicas,
superstitiosas, & similes, exclusas volumus. Politicas verò, quales sunt epita-
phicæ, cum de ijs non sit questio, non reijcimus.

68. Tolerari harum in templo & altari usum dum posse asserimus, collo-
cationem, ejusq; finem, qui est partim religiosus in commonesaciendis erudien-

aliq̄, rudiōribus, & excitandis affectibus: partim civilis in ornatu & oblectatione
positus, tanquam rem adiaphoram, liberum esse volumus.

69. Argumenta pro nostra sententia afferri possunt cum generalia &
communia, quibus probetur, tolerari posse in templis imagines, quibus olim ad
idololatriam alij abusi sunt, vel etiam in posterum abuti queant, non tamen jam
abutuntur: quod probe tenendum est. tunc enim tollendas esse dicimus (vide
thesi 3. Wirtemb. in coll. Mompelg.) cum specialia & propria, de certis
imaginum speciebus.

70. Prioris classis quatuor indicabimus: 1. arg. à mandato Dei: Exod. 25.
v. 18. cap. 26. v. 31. Num. 21. v. 8. unde ita argumentamur: Nihil per se illi-
citurum & intolerabile mandat Deus in lege sua. Imagines in sacro loco collocare,
ubi ijs ad idololatriam abuti qui posset, mandavit in lege sua Deus, ut ex alle-
gatis constat. E. id ipsum non est per se illicitum & intolerabile.

71. 2. arg. à facto Dei cum instruētijs dono & peritijs texendi imagines
in tabernaculo ponendas, Exodi. 31. v. 3. & 6. c. 35. v. 10. cum approbantis in
templo Salomonis collocatas, 1. Reg. 6. v. 23. 29. c. 7. v. 25. 29. & 49. c. 8.
v. 10. 11. E. imagines facere, & in loco sacro collocare, non est per se illicitum.
ad quod enim faciendum Deus instruit artifices dono, & quod factum ipse appro-
bat, illud non est per se illicitum.

72. 3. arg. à iudicio veteris ecclesie, quæ non omnem picturarum &
sculpturarum usum è templis tanquam rem per se illicitam & abominabilem
eliminavit: vide Tertull. lib. de pudicitia, c. 7. Eusebium lib. 7. hist. eccles.
c. 14. Sozom. lib. 5. c. 20. Nazianz. epist. 49. (& ibidem Iacobi Billij inter-
pretis doctissimi notam.) quæ est apud Basilium 100. Greg. Nyssenum
in orat. de Theodoro pag. 314. lat. exempl.

73. 4. arg. ex ratione: Imaginum in sacris locis collocatio est aut per se
bona, vel mala, aut indifferens. Non prius: ut ex natura per se talium proba-
ri potest, quæ quatenus indifferentibus opponuntur, oportet habere expressum
mandatum aut interdictum morale. E. posterius; & proinde; abusu earum
sublato, usus est licitus, cum omnia mundi sint munda, Rom. 14. v. 20. Tit. 1. v. 15.

74. Posterioris classis argumenta sunt in triplici differentia: alijs enim
ostenditur, licere imagines visionum sive apparitionum Dei & trinitatis facere,
alijs Christi, alijs sanctorum.

75. Dei imaginem dum licitum esse facere asserimus; de eius apparitio-
nibus loquimur, quas repræsentare pingendo, fundendo aut sculpendo concessum
esse statuimus; non de ejusdem essentia: quam ulla figura exprimi posse, nedum
debere,

debere, negamus: idq; propter rationes cum alias, tum quatuor illas, quæ sunt apud Damasc. l. 4. $\omega\epsilon\iota\ \pi\iota\sigma\tau\omega\varsigma$ c. 17.

76. Argumenta nostra sint hæc duo: 1. Historias & apparitiones illas Dei licet per scripturam exprimere. E. & per picturam. 2. Omnes alias sacræ scripturæ historias & acta pingere & sculperè licet. E. etiam hanc, quæ apparitiones Dei repræsentet.

77. Christi, & in primis crucifixi, imaginem facere, idq; cum conjunctim, tum separatim sive crucis solius, esse licitum probari potest, 1. factò Dei, qui præfigurari futuram crucifixionum imagine serpentis aenei voluit, Num. 21. v. 8. & 9. Ioh. 3. v. 14.

78. 2. exemplis primitivæ ecclesiæ & patrum: vide Euseb. lib. 7. c. 14. Sozomenum lib. 5. c. 20. Niceph. lib. 6. c. 16. Cyrillum lib. 6. contra Iulianum pag. 134.

79. 3. A consensu adversariorum nonnullorum, Martyris L. C. T. 1. classe 2. loco 5. §. 10. & 11. Zanbji in explic. secundi præcepti p. 353.

80. Sanctorum imagines veras, h. e. eorum, qui unquam vixerunt, & memorabilium factorum ab ijdem designatorum, quatenus licitas esse dicimus, ex ante dictis in explicacione status planum est: fundamenta nostræ sententiæ partim à natura adiaphororum, partim ab exemplo primitivæ ecclesiæ, in qua sanctorum imagines fuerunt, saltem post quartum seculum, de juri possunt. Sed de priori ex dictis patet, de posteriori, cui liber, ex Chemnitz parte 4. Exam. pag. 26. a. b. pag. 27. a. & in primis p. 29. a. & seq. abunde cognoscere licet: itaq; finem hic facimus, Deum opt. max. veritatis, paci & concordie salutaris auctorem unicum præcati, per filium unigenitum D. N. I. C. ut ecclesiam suam ab omnibus, quæ magis quæstiones quam adificationem Dei, quæ est per fidem, pariant, 1. Timoth. 1. v. 4. clementer & potenter liberet, & præclarum depositum suum apud nos servet, ibidem c. 6. v. 20. 2. Tim. 1. 14. ejusq; fructus, qui consistunt in pietate & honestate. 1. Tim. 2. v. 2. & quæ ad hoc e proferendos summo opere necessaria est, quietem & tranquillitatem publicam nobis benigne conservet, A M E N.

COROLLARIA.

1. An episcopi & sacerdotes sint ministri baptismi ex officio, diaconi ex commissione? Resp. affirmant Pontificij, nos negamus.

2. An Calvinus sibi constet, secumq; consentiat, de laicorum baptismò, quem manifestam profanationem & baptismum adulterinum vocat, epist. 326. & tamen à viris in nascente ecclesia administratum ferendum esse, nec ita baptizatis de vero baptismò anxie disquirere necesse esse aut expedire ibidem ait? Resp. negamus.

3. An Athanasij pueri, ludentis cum æqualibus, baptismus fuerit verus? Resp. affirmavit Alexander episcopus Alexandria: vide Sozomenum lib. 2. c. 16. Niceph. lib. 8. c. 44. nos negamus.

4. An pastores spurij, in ecclesia natis, baptismum citra certâ pecuniâ numerationem denegantes contra officium faciant? Resp. affirmamus.

5. An baptismi formula, qua utitur ecclesia, sit ἀγαθή? Resp. affirmat Bell. lib. de bapt. c. 3. Becanus in disp. de iudice controversiarum, th. 33. nos negamus.

6. An immersionem baptizandi, quam necessariam multi putant propter vim vocis græcæ βαπτίζω, licuit ecclesiæ ex charitate & necessitate sive propter teneritatem infantum, mutare in asperionem? Resp. affirmat Keckermannus lib. 3. syst. theol. c. 8. p. 451. & seq. nos negamus.

7. An exorcismus noster & Pontificius reipsa convenient? Resp. neg.

8. Utrum consultius sit interrogari infantis patrem de fide, quam hic habeat, quàm paternos, de fide infantis? Resp. prius placet VVolfgango Musculo in L. C. pag. 340. nobis posterius.

9. An, si nemo fidejubeat, baptismum profanari, pollui, totamq; actionem lusoriam esse certum sit? Resp. affirmat Calvinus, & quidem de testib. baptismi: ep. 149. 285. nos non solum negamus, sed etiam assertionem contrariam in scripturam Deumq; ejus auctorem, nihil de fidejussoribus in ea præscribentem, contumeliosam esse statuimus.

10. An obsignari fides parentis in infante queat? Resp. affirmat VVolfgangus Musculus in L. C. p. 340. nos negamus cum ex alijs fundamentis, tum ex Bezae assertionem parte 2. resp. ad coll. Mompelg. p. 62. ubi ait, obsignari, quæ ante habentur.

11. An baptismi necessitas ab Africanis episcopis Pelagio resistentibus primùm sit invecata? Resp. affirmat Beza ep. 8. p. 75. nos negamus, & huc ex Calvinii lib. 4. inst. c. 15. §. 20. referimus, quod scribit, in primitivâ ecclesiæ exortio usu receptum fuisse, ut in periculo mortis laici baptizarent, si minister in tempore non adesset: ex quo non obscurum est, quid de necessitate baptismi eadem ecclesia ante Pelagij exortum senserit.

12. An vehementer laudanda esset eorum principum religio & pietas, qui animadversionem ob grave aliquod scelus, fontibus (adultæ ætate baptizatis) remitterent ac condonarent, ut Dei gloria in suis sacramentis illustrior fieret? Resp. affirmat Catechismus Romanus parte 2. cap. 2. de baptismo, §. 34. nos negamus, qui istam assertionem non modò impiam, sed ecclesiæ & civili societati exitialem censemus.

13. An ex 3. Petr. 2. v. 5. & 9. ubi omnes Christiani regale sacerdotium appellantur, firmiter concludere liceat, pastoribus paganis, collegam non habentibus, concessum esse, sibiipsis cœnam porrigere? Resp. Neg.

14. An

14. An præparatio ad cœnam & probatio suiipſius, de qua agit apoſtulus
1. Corinth. c. 11. v. 28. ſint unum & idem? Reſp. neg.

15. An Paulus 1. Cor. 11. v. 27. & 29. agat de ſecundo genere convivarum,
(ex triplici illo, quod Bucerus conſtituit Tomo Anglicano pag. 666. in explica-
tione articulorum concordix VVitebergenſis) qui quidem credunt, ſed Dei do-
num in ſacramento non dignè perpendunt? Reſp. affirmat Zanchius in obſerva-
tionibus fidei ſux confessioni ſubjunctis, pag. 255. & ſeq. ubi argumentis aliquot
idipſum probare conatur: nos negamus: de argumentis contrarijs in ipſa *ου τῆς οἰ*
cum volentibus agemus.

16. An ſint aliqui indigni convivæ cœnæ Dominicæ, qui veram fidem ha-
bent, & utuntur cœna ad ſalutem? Reſp. affirmat Martyr in comment. 1. Cor. 11.
nos negamus, qui affirmativam contradictione in adjecto laborare, & doctrinæ
de justificatione per ſolam fidem repugnare ſtatuímus.

17. Sitne bonus ſyllogiſmus, quem Bell. l. 4. de Euchar. c. 17. conſtruit:
Soli illi dignè communicant, qui perturbatas habent conſcientias, ut affirmat
Luth. T. 2. lat. fol. 270. a. Soli infideles habent eas; inquit Bell. quia fides ſola
eſt pax conſcientiæ; infidelitas ſola eſt perturbatio ejuſdem, ut ibidem Luth. aſſerit.
E. ſoli infideles dignè accedunt. Reſp. affirmativa eſt Jeſuitæ; negativa verò no-
bis placet, qui medium terminum in majori de cauſſa inferente perturbationem
conſcientiæ, in minori de cauſſa impediende medicinæ applicationem accipi, atq;
idcirco quatuor terminis argun. nruan laborare ſtatuímus.

18. An Lutherus & Kemnitius de adoratione in uſu eucharix contraria
docuerint? Reſp. Bell. lib. 4. de Euch. c. 19. affirmat: nos negamus.

—————

D. MARTINUS LUTHERUS T. 8. Jenenſi, im kurtzen
Bekentniß vom B. Sacrament fol. 199. b. & ſeq.

Alſo wirds die Schwermer nichts helffen / das ſie bey dem Sacra-
ment ſehr groß gewech treiben / von dem geiſtlichen eſſen vnd trin-
cken des Leibs vnd Bluts Chriſti / vnd von der liebe vnd einigkeit
der Chriſten. Denn das ſind eitel Feigenbleter / da ſich Adam vnd
Eva mit decken vnd ſchmicken wolten / das Gott ihre ſchande vnd ſünde
nicht mercken ſolte. Viel weniger wird ſie helffen ihr groſſe arbeit mit
lehren vnd ſchreiben / mit ernſtem zuchtigen wandel / Das iſt noch alles
Heydniſch ding. Dazu auch diß verloren iſt / das ſie Gott den Vater /
Sohn / vnd heiligen Geiſt / vnd Chriſtum den Heyland glauben. Alles /
ſage:

sage ich/ ißs verloren/ mit allen Artikeln/ wie recht vnd vnstrefflich sie dieseiben mit dem falschen Lestermaul nennen oder geben/ darumb das sie diesen einigen Artikel leugnen vnd lügenstraffen/ da im Sacramente Christus spricht/ Nemet (das Brod) vnd esset/ das ist mein Leib/ der für euch gegeben wird / etc.

Ibidem fol. 200. a. Mochstu sagen/ Ach lieber Luther/ es ist zu hoffen/ oder je nicht zu besorgen/ das Gott so sehr heftig vnd grausam gestrenge sein solt/ das er die Menschen vmb eines Artikels willen verdammen wolle/ wen sie sonst andere alle Artikel trewlich halten vnd glauben. Denn also trösten sich nicht allein die Reker/ sondern auch andere Sünder/ wie Syrach schreibet/ als werde Gott ihre andere gute werck ansehen vnd gnedig sein. Wie auch der König Saul seinen vngesam mit seiner Andacht vnd Dpffer schmücken wolte/ 1. Reg. 15. Gehen also dahin sein sicher vnd gewiß/ als hette es kein nott mit ihnen/ Die viel grosse werck vnd arbeit/ so sie sonst thun/ werden ein einiges stück vberwegen. Dagegen ist zusagen/ Das Gott viel weniger hoffen noch sich versehen kan/ das seine arme/ elende/ blinde Creatur/ so toll vnd stolz sein solt/ wider ihren Schöpffer vnd HErrn/ das sie sein Göttlich wort/ leugnen/ lügenstraffen vnd lestern würde/ Sondern also ist ihm zu hoffen/ das seine diemütige/ vnterthenige/ gehorsame Creatur/ nicht ein einiges wort leugnen vnd lestern/ sondern alle vnd ein jglichs insonderheit herzlich annemen/ vnd mit allen frewden dancken würde/ das sie werd ist ein einiges wort zu hören von ihrem lieben Gott/ Ja so stehets Gott an zudencken.

Philippus Melanchthon in libello sententiarum sanctorum Patrum de coena Domini, recusio VVitebergæ 1587. p. 51.

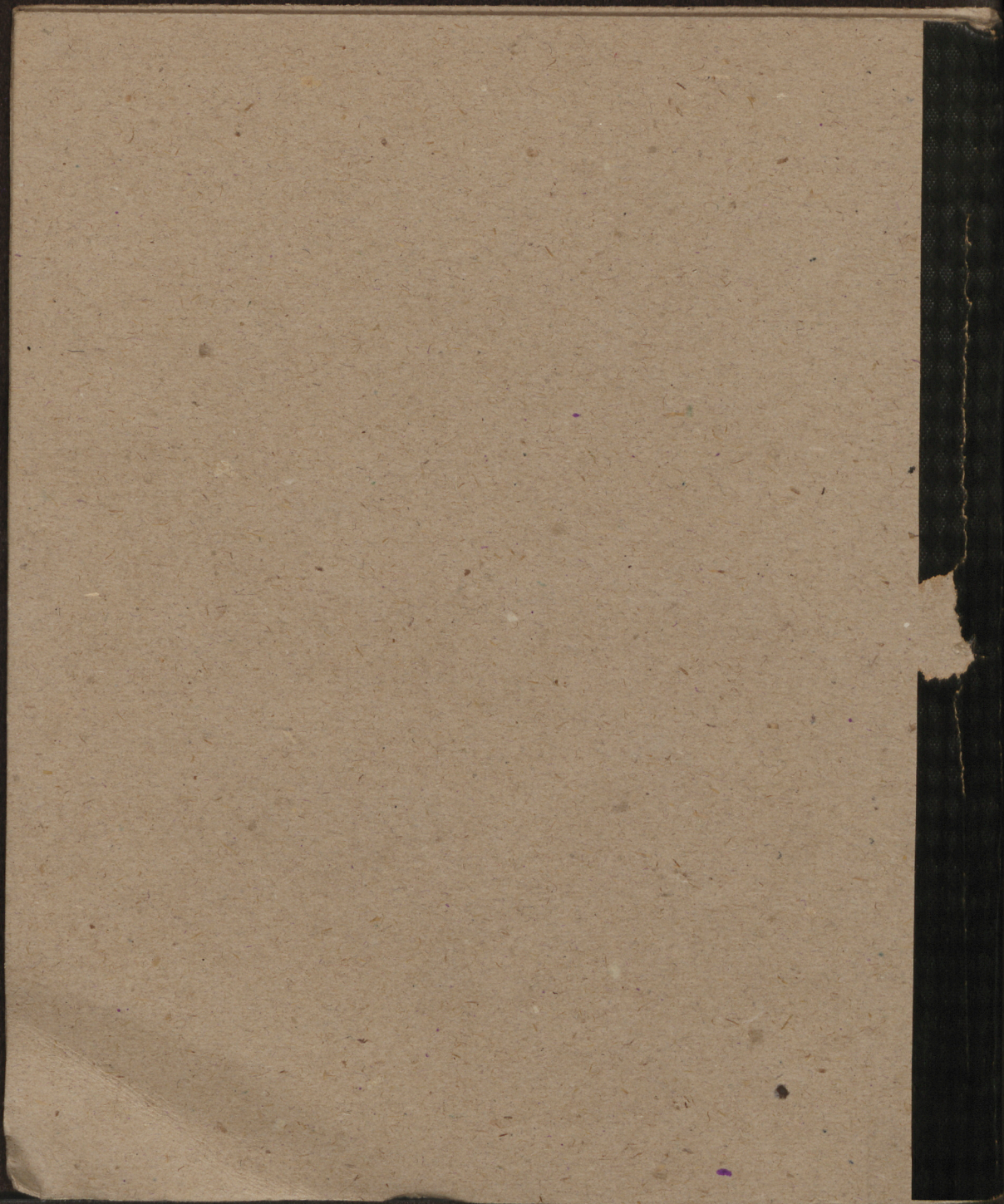
Ego scio quàm leviter in tentatione excutiantur nobis à manibus rationes illæ dissentientes à scriptura, quantumbis antea visa plausible. Et accidit hoc in ista controversia (de cœna) magis, quàm in alijs, quæ univèrsæ Ecclesiæ & toti imperio minatur horribilem mutationem.

14. An præparatio ad cœnam & probatio suiipfius, c. 7. Corinth. c. 11. v. 28. sint unum & idem? Resp. neg.

15. An Paulus 1. Cor. 11. v. 27. & 29. agat de secundo (ex triplici illo, quod Bucerus constituit Tomo Anglicano tione articulorum concordia VVitebergensis) qui quidem num in sacramento non dignè perpendunt? Resp. affirmat Z rionibus fidei suæ confessioni subjunctis, pag. 255. & seq. ub idipsum probare conatur: nos negamus: de argumentis contra eum volentibus agemus.

16. An sint aliqui indigni convivæ cœnæ Dominicæ, e dent, & utuntur cœna ad salutem? Resp. affirmat Martyr in c nos negamus, qui affirmativam contradictione in adjecto la de justificatione per solam fidem repugnare statuimus.

17. Sitne bonus syllogismus, quem Bell. l. 4. de Euc Soli illi dignè communicant, qui perturbatas habent conf Luth. T. 1. lat. fol. 270. 2. Soli infideles habent eas; inquit est pax conscientia; infidelitas sola est perturbatio ejusdem, ut E. soli infideles dignè accedunt. Resp. affirmativa est Jesuita bis placet, qui medium terminum in majori de causa infere conscientia; in minori de causa impediende medicinæ applic idcirco quatuor terminis argum. ntum laborare statuimus.

18. An Lutherus & Kemnitius de adoratione in usu e docuerint? Resp. Bell. lib. 4. de Euch. c. 19. affirmat: nos ne

D. MARTINUS LUTHERUS T. 8. Jene
Bekentniß vom B. Sacrament fol. 199. b

Wiso wirts die Schwermer nichts helfen/ das sie ment sehr groß gewesich treiben/ von dem geistlich ten des leibs vnd Bluts Christi / vnd von der der Christen. Denn das sind eitel Feigenbleter/ t Neba mit decken vnd schmicken wolten/ das Gott ihre nicht mercken solte. Viel weniger wird sie helfen ih lehren vnd schreiben / mit ernstem zuchtigen wandel / Heydnisch ding. Dazu auch diß verloren ist/ das sie Sohn/ vnd heiligen Geists/ vnd Christum den Heylant

